

Sessie spreiding in Vlaanderen en Brussel

Sectormoment podiumkunsten

Netwerk (Aalst), 22 november 2018 (11u00-12u45)

INHOUDSTAFEL

Aanwezigen	1
Wat kwam aan bod?	2
Wat leerden we uit het onderzoek en het debat sinds 2014?	2
Welke spanningen en fricties doen zich voor?	3
'Meer spelers op de markt'?	3
Leidt financiële druk tot risicobeheer?	4
Beleidskwesties: complementair kunstenbeleid	5
Lokale profiel van de cc's	6
Zien we de kiemen van nieuwe ontwikkelingen?	6
Hoe overleven in een competitief systeem?	6
Netwerken en samenwerken	6
Andere rol voor cultuurcentra	7
Veranderende beleidscontext	8

Aanwezigen

Els De Bodt (hetpaleis, directeur), Elsemieke Scholte (d e t h e a t e r m a k e r, Artistiek coördinator), Dirk De Lathauwer (Fabuleus, Algemene en artistieke leiding), Vincent Van den Bossche (Vincent Company, coördinator), Klaartje Oerlemans (grip/jan martens, zakelijk leider), Kristien De Coster (Ultima vez, algemene leiding), Kathleen Keymeulen (De Werf Aalst, programmator podiumkunsten), Herman Siebens (La Petite Bande VZW, zakelijk leider), Dave van Robays (cc de factorij, podiumprogrammator), Suzanne Grotenhuis (de

KUNSTENPUNT

nwe tijd, artistiek leider / theatermaker), Stijn Devillé (Het nieuwstedelijk, directeur), Sara Moens (Departement CJM, beleidsondersteuner), Sofie Vreys (de Roovers spelen vzw zakelijk leiding), Ignace Cornelissen (freelance, Auteur/regisseur), Beatrijs Hollebosch (CC De Herbakker, directeur), Mayke Vermeren (Departement Cultuur Vlaamse Gemeenschap, secretaris commissie theater), Veerle Janssens (laika, externe communicatie), Joris Janssens (presentator, Kunstenpunt), Simon Leenknecht (verslag, Kunstenpunt)

Voorbereiding sessie: Joris Janssens (Kunstenpunt)

Wat kwam aan bod?

Deze sessie focuste op de spreiding van podiumkunsten in Vlaanderen en Brussel. Na een introductieronde en een korte historische schets van de spreidingsproblematiek, werden de resultaten van enkele onderzoeken besproken door Kunstenpunt en anderen over evoluties in de spreiding van podiumkunsten in recente jaren. Daarna werd een overzicht geboden van de voornaamste fricties die in het recente debat rond die spreiding zijn boven komen drijven (gereconstrueerd adhv onderzoeken, adhv opiniestukken en artikels en adhv contacten met de sector). Daarop werden enkele mogelijke ontwikkelingen behandeld waarvan we vandaag de kiemen zien en die een reactie/antwoord kunnen zijn op de huidige evoluties.

Wat leerden we uit het onderzoek en het debat sinds 2014?

Voor dit gedeelte werd geput uit vijf onderzoeken, waarvan de eerste vier werden opgenomen in het [Cijferboek Kunsten 2018](#) (pagina's in kwestie worden bij elke titel vermeld):

- “Van ‘prototype’ tot ‘slow burner’” (187-212)
- “De speelcircuits van structureel gesubsidieerde podiumkunsten” (213-232)
- “Podiumkunsten in Vlaanderen en Brussel” (299-326)
- “De theaterprogrammering in de cultuurcentra (2006-2015)” (233-240)
- Financiële analyse cultuurcentra, niet-gepubliceerde studie van de Management School van de Universiteit Antwerpen

Deze onderzoeken reiken ons antwoorden aan op verschillende vragen:

KUNSTENPUNT

1. Hoe evolueert de omvang van het (gesubsidieerde) aanbod en de lengte van de speelreeksen?
2. Hoe ziet de geografische spreiding van het aanbod en de verschillende speelcircuits eruit?
3. Hoe evolueert de theaterprogrammering van de cultuurcentra?
4. Hoe evolueren de budgetten bij de cultuurcentra?

Bij een tussentijdse Q&A kwamen een aantal gedachten bij de cijfers aan bod:

- Het aantal hernemingen van producties per seizoen is er sterk op vooruitgegaan. Onder de deelnemers aan de sessie werd dit gelinkt met het fenomeen waarbij gezelschappen producties langer op het repertoire houden, een evolutie die voor sommigen niet noodzakelijk als iets slechts wordt beschouwd. Voor programmatoren biedt dit bv. meer mogelijkheden om te evalueren of producties de moeite waard zijn om te boeken. Iemand maakt wel de bedenking dat langere speelreeksen niet vanzelfsprekend zijn voor jonge makers, die, in tegenstelling tot een gezelschap met vaste acteurs en personeel, vaak met freelancers werken en zich niet zo makkelijk kunnen engageren om producties lang beschikbaar te houden. Dit probleem is echter ook herkenbaar voor grotere gezelschappen, die vandaag vaak met freelancers werken.

Welke spanningen en fricties doen zich voor?

In dit gedeelte werd samen met de deelnemers besproken welke factoren een verklaring kunnen zijn voor de toegenomen druk op de spreiding van podiumkunsten in Vlaanderen en Brussel. Het artikel “Spreiden doet leiden?” van Wouter Hillaert uit *rekto:verso* (onderdeel van het dossier [Cultuurspreiding in Vlaanderen](#), in samenwerking met Kunstpunt) vormde hier het vertrekpunt.

1. ‘Meer spelers op de markt’?

Is het aanbod van producties groter worden? Zorgt dit voor meer concurrentie tussen gezelschappen? Geraakt een deel van de producties nauwelijks nog bij het publiek? Mogelijk

schuilt hier het gevaar van een vicieuze cirkel: gezelschappen stellen vast dat de concurrentie toeneemt, maar ze gaan als antwoord ook zelf meer producties aanbieden

- Sommige deelnemers hebben de indruk dat er meer commerciële, veeleer entertainende producties door de cc's worden geboekt. De opmerking wordt gemaakt dat men dit commerciële aanbod niet als één ongedifferentieerd blok mag beschouwen: het gaat niet alleen over comedyvoorstellingen, maar over een divers privaat aanbod
- Er werd ook verwezen naar de verschuivende rol van gatekeepers. Zo hebben programmatoren van cc's een groter takenpakket dan vroeger, wat gevolgen heeft voor de prospectie die ze kunnen doen. Men merkt dit ook bij schoolvoorstellingen: waar vroeger scholen doorgaans de programmatie van een cc volgden, zijn er nu meer die zelf een programma beginnen samenstellen. Er duiken ook initiatieven binnen scholen op waarbij de leerlingen zelf inspraak hebben in de samenstelling van het programma.
- Het vermoeden wordt geuit dat de daling in het aantal theatervoorstellingen op bepaalde gezelschappen meer impact heeft dan op andere
- Er wordt beaamd dat gezelschappen met meer producties per seizoen op tour gaan, wat inderdaad tot een vicieuze cirkel kan leiden, maar een antwoord om deze te ontkomen ontbreekt (voorlopig)
- Er wordt ook gesuggereerd dat er meer jonge makers opstaan dan vroeger
- De bedenking wordt gemaakt dat men cc's niet als één blok mag beschouwen, er is best wat lokale diversiteit in hoe programmeringen worden samengesteld. De link wordt gelegd met de afschaffing van de provincies en de oormerking in de verdeling van lokale middelen, waardoor er meer wordt geëxperimenteerd op lokaal vlak. Hier wordt dus al de link gelegd met de vierde frictie (cf. infra).

2. Leidt financiële druk tot risicobeheer?

Cultuurcentra hebben minder financiële slagkracht, met oa. besparingen op het personeel en een toenemende dekkingsgraad van de kost van programmatie door ticketinkomsten.

Tegelijk doen (sommige) cc's meer aan risicobeheer: bekend, publieksgericht werk wordt meer geprogrammeerd en er is minder plaats voor werk uit de 'niche' of van jonge makers.

Ook programmeren in opties beperkt het risico.

- Opnieuw wordt verwezen naar een verandering bij de gatekeepers: vroeger had je programmatoren die werkten vanuit een ‘verheffende’ gedachte (‘kunst veredelt’), maar de context verandert. Daarbij is er meer inspraak van verschillende actoren. Sommige deelnemers vinden dit op zich een goede evolutie, maar tegelijk zien ze hier een oorzaak in van de toegenomen druk.
- Een andere factor die men aanhaalt is wederom de veranderende beleidscontext. De decentralisering van lokaal cultuurbeleid heeft effect op keuzes in programmering: gezelschappen boeken van buiten de regio vergt investering en moet meer verantwoord worden tegenover een lokaal bestuur dat over de middelen beslist.

3. Beleidskwesties: complementair kunstenbeleid

Er zijn minder steunmaatregelen op Vlaams niveau (zoals Circuit X en Aanbod Podium) en het beleid is gewijzigd (decentralisering lokaal cultuurbeleid en de provinciale bevoegdheden en competenties op vlak van cultuur vallen weg)

- Er is ongerustheid over hoe de inhoud van de lokale programmatie evolueert. Het vermoeden is er dat zaken die wringen en die niet zozeer entertainend en verbindend zijn, nauwelijks plaats krijgen in de visie van veel programmatoren en lokaal beleid. Het voorbeeld wordt gegeven van schoolvoorstellingen, waarvan vaak verwacht wordt dat deze entertainend moeten zijn
- Het standpunt van de cc’s komt ook aan bod: er kruipt moeite in de organisatie en promotie van voorstellingen en als die een beperkt aantal toeschouwers lokken, werkt dat demotiverend en moet je dat ook verdedigen, temeer omdat nuttige incentives zoals Circuit X zijn weggefallen
- Enkele deelnemers zijn vertrouwd met de situatie in Nederland, die wordt gepercipieerd als een doembeeld waar we in Vlaanderen niet in mogen vervallen: presentatieplekken met heel weinig medewerkers (die deeltijds werken), met hele kleine publieken en waarbij de vraag rijst of dat spelen daar nog zin heeft
- Er wordt ook verwezen naar de neerwaartse spiraal die zulk een situatie inhoudt voor freelancende acteurs of muzikanten: als voldoening en inkomsten uit spreiding niet meer

opwegen tegen de tijd en moeite die erin worden geïnvesteerd, haken ook zij af en focussen ze op activiteiten waar wel geld mee te verdienen valt

- De opmerking wordt gemaakt dat we als kunstensector erover moeten waken niet te conservatief over te komen, er zijn ook aspecten aan de veranderingen die positief zijn

4. Lokale profiel van de cc's

Meer programmeren op maat van de context, site-specific, thematisch werk... & 'lokaal curatorschap'

- Over dit fenomeen werd eerder al een opmerking gemaakt (bij frictie 1)

Zien we de kiemen van nieuwe ontwikkelingen?

1. Hoe overleven in een competitief systeem?

Bezuinigingen lijken geen oplossing en producenten zoeken intussen naar antwoorden (internationaliseren, maatwerk voor verkoop, zoeken naar nieuwe speelcircuits)

- Er leeft de indruk dat er te weinig ruimte is voor presentatie en nauwelijks nog plek is, zelfs bij de grotere kunsthuisen, waar je aansluitende speelreeksen krijgt. Daarop wordt gereageerd dat dit als een financieel verhaal moet worden beschouwd: ook voor de (grotere) presenterende instellingen geldt dat ze minder subsidies dan vroeger krijgen, dus deuren opendoen voor iedereen is niet zo vanzelfsprekend

2. Netwerken en samenwerken

Manieren om samen op zoek te gaan naar mogelijke antwoorden: tourneecircuits en spreidingsinitiatieven; 'Presenteer jezelf en elkaar' (DIY but not alone); structurele samenwerking (op termijn) tussen gezelschappen en cultuurcentra; intergemeentelijke samenwerking tussen cultuurcentra/bovenlokale projecten

- Het belang van spreidingsinitiatieven zoals Circuit X wordt nogmaals benadrukt: jonge makers konden zo een lange speelreeks op één plek doen en zo een publiek opbouwen,

voorstelling na voorstelling — iets wat de investering in promotie en communicatie beter doet renderen dan bij één voorstelling

- Er wordt erkend dat er samenwerkingen tussen cc's plaatsvinden, maar dan wel voor een beperkt aantal voorstellingen. Er wordt op gewezen dat dit ook een financieel verhaal is: een cc kan maar een beperkt aantal keer iets boeken en een cc moet ook kunnen verantwoorden dat men helpt een voorstelling te organiseren die in een ander cc plaatsvindt. Er wordt ook gesuggereerd dat samenwerkingsverbanden tussen cc's kunnen gehinderd worden door lokale politieke spanningen (want mogelijk samenwerkingen tussen gemeenten met bestuur van verschillende strekkingen). Samenwerking lijkt nochtans logisch, want de programma's van sommige plekken sluiten op elkaar aan
- Er wordt wel een en ander verwacht van het nieuwe Decreet bovenlokale cultuurwerking voor middelen die dergelijke problemen kunnen doen overstijgen
- Het voorbeeld van een samenwerking tussen een kunstorganisatie en een cc wordt gegeven, namelijk het Paleis en C-Mine, een cc dat ook met andere (buitenlandse) gezelschappen structureler samenwerkt (bv. Dood Paard). Dat helpt om een (lokaal) publiek op te bouwen, maar ook in dit geval duiken er soms budgettaire beperkingen op

3. Andere rol voor cultuurcentra

De cultuurcentra overstijgen steeds meer de rol van zalencomplex en gaan op zoek naar nieuwe manieren van samenwerken, verbreding en verdieping (cf. visienota van de A-centra)

- Onder de deelnemers wordt positief gesproken over verdergaande samenwerkingen tussen kunstorganisaties en cc's (dan enkel een voorstelling presenteren). Kunstorganisaties geven aan vragende partij te zijn hiervoor, maar men erkent dat dit tijd en investering vergt
- De situatie in Nederland wordt opnieuw ter sprake gebracht: daar zou voor dergelijke nieuwe vormen van samenwerking geen plaats meer zijn, omwille van de afbouw van personeel en budgetten
- De opmerking wordt gemaakt dat de traditionele modellen van spreiding wel eens kunnen verdwijnen: moeten we niet eens radicaal nadenken over wat te doen als dit gebeurt? Wat bv. ook als de helft van de gezelschappen plots geen geld meer krijgt?

KUNSTENPUNT

- De opmerking wordt gemaakt dat er in deze sessie weinig aandacht ging naar het maken van werk. Jonge makers hebben het moeilijk, en dat verdient aandacht. Er wordt beaamd dat middelen bijeenharken voor jonge makers niet eenvoudig is. Tegelijk wordt ook wel een vraagteken geplaatst bij de rekbaarheid van het begrip ‘jonge maker’, sommige makers worden al 10 jaar “jong” genoemd.

4. Veranderende beleidscontext

Door tijdgebrek wordt over dit onderdeel niet meer gediscussieerd.